

Folkhälsomyndigheten

Indikatorbeskrivning

Anskaffning av cigaretter (skolelever)

Datum: 2026-03-11

Indikatoruppgifter

Indikatornamn: Anskaffning av cigaretter (skolelever)
Indikatoransvarig myndighet/organisation: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN)
Indikatortyp: Utfallsindikator
Redovisningsnivå: Riket

Källa

Namn på undersökning: CAN:s nationella skolundersökning
Ansvarig myndighet/organisation: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN)

Beskrivning av register/undersökning:

CAN:s skolundersökning genomförs årligen bland elever i årskurs 9 och gymnasiet år 2. Undersökningen är riksrepresentativ och har genomförts sedan 1971 i årskurs 9 och sedan 2004 i gymnasiet år 2. Urvalet, som genomförs i två steg, består av 350 skolor i vardera årskurserna. Det slumpmässiga urvalet dras proportionellt mot skolornas elevantal i årskurserna. I det andra steget i urvalsprocessen dras en klass i varje skola efter samma princip. Undersökningarna genomförs som lärarövervakade gruppenkäter i klassrummen och eleverna deltar anonymt. Ungefär 6000 enkäter från årskurs 9 och 4500 från gymnasiet år 2 analyseras och bearbetas varje år. Innan materialet bearbetas och analyseras rensas extremvärden och uppenbart oseriösa svar bort. För mer information om hur detta görs se: CAN rapport 240 "Om CAN:s nationella skolundersökning" <https://www.can.se/publikationer/om-cans-nationella-skolundersokning/>, CAN-rapport 135, Så görs CANs skolundersökningar samt CAN-rapport 215, CAN:s nationella skolundersökning 2022. Från och med år 2021 bytte undersökningen namn från Skolelevers drogvanor till CAN:s nationella skolundersökning.

Metodbeskrivning

Indikatordefinition:

Andel (%) elever i årskurs 9 och elever under 18 år i gymnasiet år 2 som röker cigaretter och uppger att de köper cigaretter själva. För en mer utförlig beskrivning av indikatorn se 'Indikatorbeskrivning'.

Specifisering av variabler:

Årskurs 9 Frågeformulering: 'Har du rökt cigaretter någon gång?' Svartalternativ: ja under de senaste 30 dagarna eller ja under de senaste 12 månaderna

Frågeformulering: 'Röker du fortfarande?' Svartalternativ: ja varje dag, ja nästan varje dag, ja men bara när jag festar eller ja men bara ibland

Frågeformulering: 'Hur får du vanligen tag på cigaretter?' Svartalternativ: köper själv

Gymnasiet år 2 Frågeformulering: 'Har du fyllt 18 år?' Svartalternativ: nej

Frågeformulering: 'Har du rökt cigaretter någon gång?' Svartalternativ: ja under de senaste 30 dagarna eller ja under de senaste 12 månaderna

Frågeformulering: 'Röker du fortfarande?' Svartalternativ: ja varje dag, ja nästan varje dag, ja men bara när jag festar eller ja men bara ibland

Frågeformulering: 'Hur får du vanligen tag på cigaretter?' Svartalternativ: köper själv

Beskrivning av beräkning:

Årskurs 9 Täljare: 'ja under de senaste 30 dagarna' eller 'ja under de senaste 12 månaderna', 'ja varje dag', 'ja nästan varje dag', 'ja men bara när jag festar' eller 'ja men bara ibland', 'köper själv' Nämnare: 'ja under de senaste 30 dagarna' eller 'ja under de senaste 12 månaderna', 'ja varje dag', 'ja nästan varje dag', 'ja men bara när jag festar' eller 'ja, men bara ibland'

Gymnasiet år 2 Täljare: 'nej', 'ja under de senaste 30 dagarna' eller 'ja under de senaste 12 månaderna', 'ja varje dag', 'ja nästan varje dag', 'ja men bara när jag festar' eller 'ja men bara ibland' och 'köper själv'. Nämnare: 'nej', 'ja under de senaste 30 dagarna' eller 'ja, under de senaste 12 månaderna', 'ja varje dag', 'ja nästan varje dag', 'ja men bara när jag festar' eller 'ja men bara ibland'.

Från och med 1989 års undersökning görs vikten separat för pojkar respektive flickor. Det bör påpekas att även om viktning är nödvändig eftersom urvalet är icke-proportionellt och dessutom kompenserar för eventuellt snedvridet bortfall, så påverkar viktningsförfarandet i mycket liten utsträckning de redovisade resultaten. Från och med 2017 viktas data baserat på länstillhörighet.

Sedan 2016 finns 'annan könsidentitet' med som svartalternativ på den inledande könsfrågan. Andelen elever som väljer detta alternativ är för liten för att särredovisas, men ingår däremot i totalen (Flickor & Pojkar). För enskilda indikatorer kan totalen över- eller understiga nivåerna bland pojkarna och flickorna. Detta beror alltså på att även de som svarat 'annan könsidentitet', eller inte besvarat könsfrågan, ingår i totalen (Flickor & Pojkar) för respektive indikator.

Svarsfrekvens:

Årskurs 9 Cirka 19 % av de slumpvis utvalda klasserna deltar inte i studien av olika skäl och definieras som bortfall. Bortfallet på individnivå är cirka 18 % i form av elever som är frånvarande då enkäten ska fyllas i.

Gymnasiets år 2 Cirka 19 % av de slumpvis utvalda klasserna deltar inte i studien av olika skäl och definieras som bortfall. Bortfallet på individnivå är cirka 19 % i form av elever som är frånvarande då enkäten ska fyllas i.

Jämförbarhet över tid

Indikatorn är jämförbar över tid men till följd av covid-19-pandemin blev svarsfrekvensen år 2020 lägre än normalt samtidigt som datainsamlingen utsträcktes till terminsslutet. Detta kan påverka resultatens jämförbarhet med övriga år. I gymnasiet genomfördes ingen datainsamling 2020 på grund av att skolorna bedrev distansundervisning.

Sedan 2025 mäts anskaffning av cigaretter inte längre separat utan ingår i ett samlat mått för anskaffning av tobaks- och nikotinprodukter. Den nya indikatorn heter 'Anskaffning av nikotin (skolelever)'.
Utvecklingsarbete

2021 Sedan 2021 genomförs enkäten helt digitalt.

2019 I 2019 års undersökning introducerades möjligheten för skolorna att välja om de ville låta eleverna besvara enkäten i pappersform eller via ett formulär på webben. Omkring 60 % av skolorna valde att besvara formuläret på webben. En utvärdering av resultaten visade inte på några skillnader i prevalenserna för ANDT-indikatorerna, till följd av metodförändringen. För mer information se CAN-rapport 188, Visst är man anonym?

2012 Frågan genomgick justeringar när formuläret reviderades 2012, resultaten från den tidigare definitionen är inte jämförbar med resultatet från den nuvarande. För mer information, se: CAN-rapport 133, 'Skolelevs drogvänor 2012'. För en närmare beskrivning av 2012 års formulärrevidering, se: Reviderad enkät - En analys av resultat skillnaderna (Raninen & Nyström 2013).